

RELACIÒ DE UN LLAURADOR, AL RECTOR DEL
seu Poble, de les Festes que se han fet en Valencia per el
arribo de la Reliquia de son Fill Sant Pere Pasqual,
este present any de 1743.

Aquell que dona paraula,
si es honrat, la ha de cumplir;
yo la donè al meu Rector,
y com honrat la cumplixc.

Llau. **G**Racies à Deu, mis Senyors,
q̄ despues q̄ me he folgat,
torne a ma casa en salut,
ahon yà me estava esperant
la meua Dona rabiosa,
feta un tigre, feta un llam;
y era el sentiment, de que
en casa me la deixàs,
que això de quedar-se en casa
una Dona, y no trochar
es la pena, que entre totes,
la fa mes endemoniar.
Li oferì portarla als Bous,
pera poderla acallar;
y ella quedà tan contenta,
que luego em diguè: Fem pau.
Ara vull, entenguen tots,
que com Llaurador honrat,
sè cumplir en la paraula,
que al meu Rector vaig donar.
Ani puix à la Abadia
Casa, que és del meu Curat;
toqui al quarto, al temps q̄ estava,
segons me diguè, esperant,

que yo tornàs de Valencia;
perque luego li contàs
totes les festes, que es feren
al meu dichòs Parroquia,
per aver llograt Reliquia,
que es un trocèt del seu braç.
Me donà la benvenguda
ab mòlt gran urbanitat,
per que encara que es Rector,
y yo un mal atrapazat,
es un Senyor mòlt politic,
mòlt cortès, y mòlt humà,
En cadira de repos,
de baquèta, ab claus dorats,
em manà prenguès assiento,
y yo convinguè al instant.

Ret. Estàs bè, feligrès meu?

Llau. Y mòlt ben repantigat.

Ret. Puix contam, si es que et pareix;
lo que has vist, lo que ha passat.

Llau. Tanquèm la porta primer.

Ret. Y per què la ham de tancar?

Llau. Per que no vull, que me escolte
el brivò del Sacristà.

Ret. Puix Esteve què te ha fet?

Llau. Senyor, lo hi he de contar.

No es recorda su Mercè,
que estant así el dia avans
que men anàra à Valencia,
al temps, que vostè contant
estava la dignació
de aquell Jesusèt Escrau,
que fet un Escolanèt,
ajudava al meu Pasqual?

Ret. Si em recorde.

Llau. Y te present

lo que yo dels Sacristans
vaig dir en tal ocasió?

Ret. Em recorde, com, què hià?

Llau. No voldria que ho sabèra,
perque es llastimòs lo cas.

Al instant lo seu Esteve,
que tot hu estava escoltant,
và escriure en ploma de gros,
de Valencia als Sacristans,
dientlos, que un Llaurador,
que portava estos senyals,
dia dells moltes blasfemies,
tratantlos de poc Christians;
per que no fan reverencia,
ni al Sacrament del Altar:
que vengassen esta ofensa,
puix quedava agraviat
un Ofici tan ilustre,
un Ofici tan honrat,
que menja pà de la Esglesia;
y es cola el vi del Altar.

Ho creurà, Senyor Rector?

Al instant los Sacristans
de la Seu, de Sant Martí,
de Sant Llorens, Sant Juan,
de Sant Andrèu, de Rufafa,
Sant Miquèl, Sant Nicolau,
em conegueren, segons

los senyals, que els và donar;
y com si fora un guilopo,
ò el mes descomunicat,
em digueren, no em digueren;
em volien agafar,
y à no fer que em vaig cubrir,
pera poderme lliurar,
de la Capilla de un Frare,
me hagueren espestellat.
Deu me lliure de qui porta
Caldereta, Hilopo, Pau,
Incenser, Sotana, Creu,
y de la Esglesia les claus;
que al menys per estes insignies;
es fan mòlt de respectar.
Yo no parlava per estos,
per que els tinc per mig Christians;
La Creu la porten mig dreta;
incensen amunt, y avall:
les cortesies à miges
les partixen en los Sants;
que això de ferles fanceres
fora molta Christiandat.
Yo per Esteve parlava,
que com lo tinc ben tratat;
tot al revès ho practica,
per que res à dretes fa.
La Creu al coll se carrega;
quant incensa, ho fa tan mal;
que pareix toque batsoles,
al modo de Dijous Sant.
Els done satisfacció?

Ret. Si fillèt, y mòlt cabal.

Llau. Gracies à Deu, que ya tinc
satisfats als Sacristans;
y que ya ho estàn es certissim,
com ho tinc experimentat.

Ret. Puix en què te han favorit?

Llau. Oixcam vostè, y ho sabrà.
Entri en la Seu lo Dimecres,

dia

dia que era del meu Sant,
y ab colfades, y ab espentes,
perque era el concurs molt grã,
apleguì enfront de la Trona,
y em quedì tot encantat.
Alcì els ulls al Presbiteri,
y el mirì tan adornat
de plata, or, y riquèa,
que bè el podia embejar
tot el Perú, el Potosì,
y les Indies Orientals.
Sobre el Altar advertì
als dos nostres Valencians,
dic, al Pare Sant Vicent,
y à Sant Lluìs el Beltran,
en dos Estatues tan riques,
tan ben fetes, tan brillants,
que sent de plata, la plata
es lo menys que en elles hià.
Allì estaven, com qui diu:
Benvengut figau Pasqual;
yà era hora, que tots tres,
supuesto que som Paisans,
ocupassem esta Ara,
dant tot goig als Valencians.
Y es el cas, que estava en mig
la Reliquia de Pasqual,
en el Trono, en la Custodia,
que es Custodia de aquell Sant
Caliz, en que el bon Jesus
el Vi convertì en sa Sanc.
O Providencies de Deu!
Y qui os podrà penetrar!
Ausencies de aquell Sant Caliz
suplìx un Os de Pasqual?
Si, que si èste sobre una Ara
la seua sanc derramà;
la del Caliz del Senyor,
la seua Ara, ò Bondat!
li cedix, pera que en ella

figa de tots adorat.
Atenga, Senyor Rector,
que así hià mòlt que contar.
Tots los blandons eren plata,
per que en esta Cathedral
tot es plata, tot es or,
per que no admitix metal,
que de esta especie no figa;
les llums en Ciris tan grans,
que al meu juì paregueren,
que eren tots Ciris Pasquals.
Tan ric era aquell adòrn,
que vaig dir: De así en avant
no es diga esta Esglesia Seu,
diguenli Cel, per que es tant
lo hermòs del seu llument,
que bè es pot equivocar
esta Seu en aquell Cel,
que ple de Estrelles miràm.
Dia la Missa un Senyor,
ò que ostentòs! què gallart!
li alsistien los Canonges,
y també les Dignitats.
Com quant voltè diu la Missa,
no veig esta gravetat,
entrì en ducte si seria
el que estava celebrant
el primer Bisbe del mon,
à qui dièm Pare Sant.
Estant en aqueste ducte,
em quedì tot embobad,
quant un Senyor reverent,
ab Sotana, y Roquèt llarc,
que portava per corona
una calba com un plat,
eixint de la Sacristia
se em và posar al costat,
y sens dir oste, ni moste,
de improvìs me preguntà:
Y que fa así el Llaurador,

el cap dur, y el encantat?
Li responguí ab gran modestia:
Senyor, diu aquell refrà:
Que de tal mano, tal dado;
prenga açò de caritat.
Em coneguè per vellaco,
y luego mudà de cant.
Se li oferix, me diguè,
algo de esta Cathedral,
en que yo el puga servir?
Per què sò entre els Sacristans
el que fa el primer paper.
Puix no em farà gust de entrar
en cert Coloqui, diguì,
y així em desempenyarà,
dant rahò de moltes coses,
que en estes festes tan grans
el meu cap no pot capir,
per que es molt dur el meu cap?
Ab molt gust, me responguè;
mes así no es pot parlar,
entrèm en la Sacristia,
per que el vull desempeñar.
Yà tenim, Senyor Rector,
el paper mes principal;
puix es cert, que este faltava,
no parlant el Sacristà.
Confie, que ho farà bè.
Ara anèm al nostre cas.
Digam, Senyor reverent,
expliquem, si es que li plau:
El Senyor que diu la Missa
es Canonge, ò Dignitat?
Sacr. Es el Senyor Arquebisbe
Don Andreu el Mayoral.
Llau. De ahò li vè eixe llinage?
Sacr. Sens ducte Deu lo hi donà,
com pronostic de que avia
de ser Pastor vigilant
de esta Esglesia Valenciana;

y com en tot principal,
es Majoral de dos modos,
de llinage, è dignitat.
Llau. Lo que fa Deu! puix destina
als homens, que vol fer grans,
desde el ventre de sa mare:
per això yo un balandran
me he quedat tota ma vida;
puix Deu pera açò em bufa.
Y com goza esta Reliquia
esta Santa Cathedral?
perque voldria sabero
pera podero contar.
Sacr. El Ilustrisim Senyor
de Baeza la donà.
La conduí ab reverencia
desde aquella Cathedral
el Mestre de Ceremonies,
y este la posà en les mans
de este Senyor Arquebisbe;
el que à poc temps la entregà
à este molt noble Cabildo,
que fon qui la demanà.
Esta funció sucuí
el matí de aquell Dimats,
que era la vespra, y vigilia
de tanta solemnitat.
Llau. Y la entrega fon al modo
que quant dona caritat?
Sacr. Bè em pareixes borinot.
Eixa dadiva es molt gran,
y es donà ab tals Ceremonies;
que fon cosa de admirar:
ab Notari, y testimonis,
y el Cabildo congregat
en la Capella, que es diu
Capella Arqueiepiscopal.
Es descubrí ab reverencia,
y en Reliquiari dorat
es colocà ab gran primor,

cubrintla un hermòs cristal.
El nostre gran Arquebisbe,
vestir de Pontifical,
assisit del Sant Cabildo,
dels Doctòrs, y Capellans,
li donà veneració,
incensantla agenollat.
Entonà també aquell Himne,
que el *Te Deum* nomenàm,
el que profeguí la Musica,
que es gloria oirla cantar.
Es forma la Processò:
pero també et vull contar,
com de improvís tots los Pares
de la Orde Militar
de la Mercè, Redentora
dels pobrèts Catiús Christians,
Llecs, Coristes, Sacerdots,
Lectors, Mestres, y Prelats,
com si fora per miracle,
per que ningú els convocà,
se encontràren tots units;
y formant Comunitat,
permitiren, ò favor!
els Senyors Capitulars,
que es possassen tras la Creu,
que porta la Cathedral,
y fent cos en lo Cabildo.

Llau. Això es favor singular.

Sacr. Vull dirte, que de aquell cos
tan noble, tan docte, y sant,
eren los Frares los peus,
per que èstos sempre arrastrant
aniràn, pera agrair
una gràcia sense igual.
Formada la Processò,
amanegueren dançant
dos Dançes de bastonèts,
cada una en son Juglar,
que de repent varen vindre;

y tan locos los Dançants,
que pareixien cabdells,
segons anaven brincant.
Mogueren los Campaners
les Campanes al instant,
y no quedà Campaneta,
de tantes que hia en la Ciutat;
que no cridàs en sa llengua:
Vaigen tots à celebrar
el tetot, quels imbia el Cel
en un trocèt de Pasqual.
Y pera que tú no penses,
que yo me ho trac del meu cap,
les parets ho pregonaven;
puix ho dien molt mes clar
los Gerolífics, que estaven
en la Mercè ben pintats.
Com la Reliquia que han dug
es del colse de Pasqual;
aludint à este favor,
u de ells dia en Castellà:
*Haz cuenta, que de mis bienes
possees Valencia el todo:
Piensas te darè de codo,
quando del codo me tienes?*
Com les parets, y Campanes
açò ho estaven cridant,
aguères vist los carrers,
finestres, balcones, terrats,
plens de Dames, Cavallers,
Relijosos, Capellans,
Llauradors, y Llauradores,
tots los Mestres, y Oficials,
hasta els criats, y mosetes,
que venien de comprar;
y al fi no quedà ningú,
que en tal funció no es trobàs.
El Ilustríssim Senyor
portava en les seues mans
el Reliquiari preciòs,

y dins del seu cor al Sant.

Tan alegre, y tan content
se ens mostrà nostre Prelat,
que pareix que es retratava
en sa cara tot un Maig.

La Processò donà bolta
per fora la Cathedral;
y de tapizos tan rics,
tan vestit estava el pas,
que altra cosa no veurès,
si rasos, y tafatans.

Tots clamaven à una veu:
Vitor Sant Pere Pasqual.

Tots la Reliquia adoraven,
quant passava per davant;
y el cor de goig per los ulls
sels anava destilant.

Uns, y altres la enhorabona
es donaven sens parar:
com si; pero com dirè?

Esta coplèta ho dirà,
que en un altre Gerolific
en la Mercè es va pintar:

*Mucho tiene esta Ciudad,
con lo mucho que en si tiene;*

*Mas oy, que Pasqual le viene,
junta en Pasqua Navidad.*

Ha Pepo, que no dius res?

Estàs dormit, ò encantat?

Llau. Què he de dir! q̄ no ou vostè
com el cor em fa *tric, trac,*
com qui salta de plaer
de lo que estic escoltant,
y lloc no dona al aliento
pera poder respirar?

Quin Nadal, ni quina Pasqua
podrà tindre els Valencians,
quels siga de major goig,
que este dia, en que Pasqual
à trocets ve à visitarlos,

fentse trozos per llograr
estar en sa companyia,
despues de quatre cents anys?
Mòlt bè diu eixa coplèta;
puix huì en esta Ciutat
es junta pera el contento
mes goig q̄ en Pasqua, y Nadal.
Perdone sa Reverencia,
si es cas que me he propassat.

Sacr. Ara et propasses, donantme
el titol que me has donat,
puix això de *Reverencia*
no cau bè en los Sacristans.

Llau. Puix prosiga su Mercè.

Sacr. Per la porta principal
entrà esta gran Processò,
y estant al peu del Altar,
deixà la Reliquia allì
el nostre Arquebisbe sant.
Els dos Orguens, ab les veus,
als Musics acompanyant,
acabàren el *Te Deum*
ab goig tan universal,
que yo no ho sè referir,
sobre encontrarme davant.

Donà ab devociò les gracies
à tota la Trinitat
el Il·lustrissim; y tots
diem al mateix compàs:

Siga alabat el Senyor
per tota la eternitat,
puix ya miràm en sa Patria
à un fill tant temps desijat.

Què no plores, amic meu?

Llau. No veu que me estic torcant
los ulls, que à força del goig,
no saben si destilar
llagrimes, que el cor els presta;
en que puguen explicar
lo que ell, per estar ocult,

nunca podrà declarar?

Sacr. Eixe estil seguïrem tots,
puix no ductes, que plorant
estiguèrem alguns ratos,
per poder delahogar
el tropell de la alegria,
de que el cor no era capaz.
Acabada esta funció,
al Palacio Arçobispal
acompanyarem alegres,
los Canonges, Dignitats,
els Pares de la Mercè,
y així mateix los Dançants,
al Il·lustríssim Senyor
el nostre gloriós Prelat.
Recibí mil nhorabones,
y altres tantes retornà,
dant à tots la bendició:
y es portà tan lliberal,
que ha volgut pendre à son còte
la present festivitats,
oferint pera tots gastos,
no menys que cinc mil ducats.
Per Distribucions, per Missa,
dona mòlt als Capellans,
de tal modo, que no senten
figuen los Oficis llars.

Llau. Y digam també, Senyor,
à vostè per Sacristà
li alcança Distribució?

Sacr. Sí, fillèt, y à fee ben gran.

Llau. Y à suponc no entra el
rapaverunt del Altar.

Sacr. No, que no ha de estar ociosa
nostra innata habilitat.

Llau. Puix duplique la Aleluya
quant la Ama li porte el plat.
Ara men ixc à oir Missa,
y vostè vaja à incensar;
y recordes de manarme,

que li estic tan obligat,
que desde ara li oferixc
un regalèt per Nadal.

Sacr. A Deu, puix, sols te suplique;
que no et quedes, per si acàs,
de la Missa en lo Ofertori.

Llau. Ya te entenc: bravo zagal,
que es el *Domine* Sotana;
vajasen, puix ya ha acabat.
Yo suponc, Senyor Rector,
que vostè estarà capaz
de tot quant ha referit
el papèr del Sacristà.

Ret. Si fillèt.

Rlau. Puix ara à Deu,
que ya no tinc que contar;
puix si açò han fet en la vespra,
què farien en avant?

Ret. Per això tinc mòltes ganes,

Llau. Yo mòltes mes de sopar.

Ret. Que em contes la Processò.

Llau. O! q̄ eixe cuèto es mòlt llarc.

Ret. Sols vull me digues qui anava.

Llau. Sols Frares, y Capellans,
Rectors, Doctors, y Pavordres,
Canonges, y Dignitats.

Quatre Sacerdots portaven
de la Reliquia del Sant
la Custodia, y dos Acolits
la anaven sempre incensant.

El Il·lustríssim Senyor

Don Andrèu, nostre Prelat,

la Processò coronava,
vestit de Pontifical.

Tretze Dançes alegraven,
ab brincos, boltes, y balls,
à un concurs, que em pareixia,
no se avia vist jamai.

Què Andes tan primoroses!
Què ben vestits los seus Sants

portaven los Relijosos!
Los Reverents Capellans
se esmeràren de tal modo
en vestir de flors, y rams
los Tabernacles, que puc
dir en bona veritat,
que cada u em pareixia
un Jardì en lo mes de Maig.
Los Sacristans, à porfia,
les Creus varen adornar,
ab tal adòrn, que vaig dir:
Allò no son Creus, si Altars.
Un Sacristanèt lampiño
la seua Creu adornà
de peres, pomes, cireres,
figues bacores, verdals,
albercocs, melacotons,
y prunètes de escaldar.

Ret. Ara no es tēps de esta fruita.

Llau. Es q̄ es fruita de tot lo any.

Ret. Yo dic, q̄ es enganya bobos.

Llau. Per ma fee q̄ ho ha acertat.

Y que els enganya es tan cert,
com ho tinc experimentat;
puix com si fora mòlt fresca,
en varies festes que es fan,
la trau à plaza, y la ven
mes cara de lo que val.

Ret. Què vols que et diga? Yo crec
que alguns chascos portarà.

Y nò em contes res dels Nanos?

Y nò em dius res dels Jagants?

Llau. Yo entēc, q̄ desde el principi
lo hi avia declarat.

Nò diguì, que sols de Frares,

y sols de Beneficiats,

es formava el lluiment

de una Processò tan gran? (nos

Puix si ni els Jagants, ni els Na-

son Frares, ni Capellans,

quin lloc podien tenir?

quin puesto els podien dar?

Que se ordenē, si es que poden,
y altra vegada anirà.

Ret. Bè conec tenen rahò,
puix segons aquell refrà,

Pares cum paribus deuen

posarse sempre al costat.

Tornèm à la Processò.

Llau. Quant yo torne de sopar.

Re. Per amor de Deu no em deixes.

Llau. Senyor Rector, que tinc fam.

Lo hi dirè de correntilles,

per que à fee no estic de espai.

Per la porta dels Apostols

ixqueren ben arreglats,

y entràren en la Parroquia,

en que va ser batejat

Sant Pere Pasqual; per que

allì volia deixar

el nostre Pare Archebisbe

la Reliquia que Baeza

à tal Esglesia embià.

Per ella paísàren tots.

Ret. Y el adorno era mòlt gran?

Llau. Si tot ho he de referir,

aplegarèm à Nadal.

Eixa Esglesia, y la Mercè;

per que anèm abreviant:

Pero quì, Senyor Rector,

ha de poder dibuixar

el primòr, la simetria,

ab que se avia ordenat

en son puesto cada cosa;

rotos guardant igualdat?

Quadros los mes primorosos;

lamineles les mes galans,

flors de seda ab tanta copia,

que tot estava sembrat.

Les pilastres, què polides!

totes vestien damasc;
les cornises, per sombrero
se varen cobrir de rams.
Dels Retaules à ningù,
fet de fusta el vaig juzgar;
tots de plata em paregueren,
segons la gran quantitat,
que de Fonts, Pichers, Servilles,
Palancanes, Creus, Frontals,
es cubrien, y adornaven
de un costat, à altre costat.
Los candeleros de plata,
les arañes de cristall,
que daven llum à la Esglesia,
y ardien en los Altars,
llevaven la llum dels ulls,
y així no els poguè contar.
Sols dirè, que el Monument,
que fan en la Cathedral,
pera posar al Santíssim
el dia del Dijous Sant,
si es comparàs en lo hermòs
de un Altar, y de altre Altar,
encara els tendria embeja.

Ret. No tens mes que ponderar.

Llau. Pero si em queda que dir;
puix lo que mes me agradà,
foren uns certs espillèts,
q̄ yà en Claustros, yà en Altars,
yà en Colunes, yà en Pilastres,
ab un cirièt cada qual,
retrataven moltes llums:
y segons u els nomenà,
Cornu soplas em diguè,
que es dien en Castellà.

Ret. Cornucopias deguè dir.

Llau. Bè pot ser que me enganyàs;
puix dels pobres Llauradors
alguns se solen burlar.

Ret. No em dius res de Poesies,

y de versos retumbants?

Llau. Yà no faltava altra cosa;
fino que vostè em juzgàs
gran Poeta, pera darli
de coples rahò cabal.
Pero tinga, que à fee mia;
esta volta ho ha acertat;
puix si el que và famolenc
es Poeta en propietat,
tambè dic serè Poeta,
puix me estic morint de fam;
En Sant Berthomeu avia
tantes coples, que rodar
estava de elles el Temple;
pero yo no en llegí cap,
perque les primeres lletres;
que poguè llegir per grans,
dien *Decima*, y fugí,
per que em varen espantar.
Y es el cas, Senyor Rector,
que com vostè predicant,
sempre diu, que li paguem
la *Decima* de contat;
y com yo en esta materia
vaig un poquèt atrafat,
al llegir *Decima*, *Decima*,
tot me vaig acurrucar,
pensant era eixecució,
que me estaven intimant.
Fugint, entrí en la Mercè;
com qui es retira à Sagrat.
Allí si, que en molts papers
reparí sens reparar,
per que el reparar en tots
no toca à ma facultat.
Uns estaven en llatí:
Mare de Deu, y què grans!
Altres parlaven en llengues
de les que diuen *flim*, *flans*.
Versos avia en Frances,

Portuguès, y en Italià;
y vaig dir en mon caletro,
no sè si ho deguè acertar:
El que parla en rantes llengues,
nò em diràn, quant callarà?
Avia també en los Claustros,
que estaven mòlt adornats,
de floreres, de pintures,
y de mòlts panyos de ras,
mòlts Gerolífics, que daven
de estes festes la causal.
Tres n'avia mòlt creixcuts
sens lletra chicà, ni gran,
y quant ells es dien muts,
à tothom feyen parlar;
que glories de tal Reliquia,
ni els muts les podran callar.
Aplegà la Processò,
que per la Esglesia và entrar;
donà bolta per los Claustros,
als que les llums à millars
els tenien tan vistosos,
tan alegres, y tan clars,
que encara que era denit,
la llum del Sol no els faltà;
perque al ocultarse el Sol,
em pareix els và deixar
tots sos rayos, com qui diu:
Aï em quede, no men vaig.
Và eixir per la Porteria,
y à la Seu se encaminà
per los mateixos carrers,
que al Senyor Sacramentat,
el ruidòs dia del Corpus,
en Processò el vàn portant.
Que hasta en açò la Reliquia,
del meu Corderèt Pasqual,
và voler seguir los passos
del seu Pastor mòlt amat.
Aixi que entrà la Reliquia

en la Santa Cathedral,
pareixia, que la Gloria
juntament avia entrat,
segons estaven alegres
desde el mes chic al mes gran.
Les Campanes no sabien
el còm poder explicar
el contento, que tenia
esta tan noble Ciutat:
hasta que el fort Micalèt
de una Campana llançà
una llengua; y la Mercè
tambe del seu Campanar
à trozos en llançà altra,
dient les dos à la par:
Bè podem llançar la llengua,
quant los cors van celebrant
ab Vitors, y ab alegria,
lo que la llengua contar
no podrà, encara que parle
per cent boques de metal.

Ret. Y sucuïren desgracies?

Llau. En festes del meu Paísà
li pareix, Senyor Rector,
que auria algù que ploràs?
Prop de mòlts caiguè la una;
pero à ningù và tocar.

Ret. Ara dic, que es gran miracle.

Llau. No es mòlt menys el q̄ ara fa.

Ret. Y es?

Llau. Que caent sobre mi
la llengua, y el plom pesat
de ses continues preguntes,
no me ajen yà rebentat.

Ret. Tot sia en gloria, y honor
del gloriòs Pere Pasqual.

Llau. Y el Sant em done paciència
mentres parle sens sopar.

Ret. Contam per damunt, damunt,
petque yà no et vull canlar,

al-

algo de les altres festes,
per que à fee me ha acontentat
del primer dia el boato,
la Processò, y els Altars.

Llau. Deu me lliure de Rectors,
que manen com à Prelats.
El segon dia va fer
festa un Senyor Dignitat,
que li diuen Arcediano.

Ret. Puix que li toca este Sant?

Llau. Es que tè en casa un nebot,
en una Dama casat,
la que goza del antic
llinage del meu Patqual;
y per celebrar la dicha
de un parentesc tan honrat,
ab una festa solemne
explica sa voluntat.

Y à fee que quedà garbòs
en la Musica, en lo Altar,
y en llargues Distribucions,
que donà hasta els Escolans.

Ret. El Sant li pague la festa.

Llau. Que estos no la hi pagaràn.
El tercer dia el Cabildo,
mòlt ilustre en tot so obrar,
va continuar la festa.

Ret. Puix què li toca Pasqual?

Llau. Què vostè tãbè es protervo,
que no creu son son Germà,
ni que vestì los Arminis
en aquella Cathedral?

Ret. No te apures, fillèt meu,
puix yo sempre al teu costat,
este punt defensarè,
sia à peu, sia à cavall.

Llau. En abono, com li dic,
de esta clara veritat,
sos Germanets los Canonges,
com en tot son lliberals,

es gastàren en la festa,
segons me han dit, mil ducats;

Ret. Gran festa podien fer.

Llau. Y la feren gran, y gran.

Y ài no es conten les llagrimes,
que els compassius Sacristans
eixugaven à tot ciri,
quant els miraven plorant.

Ret. De què ploraven els ciris?

Llau. De cremarse sens parar.

Si el Cabildo es tan lluit,
la llum podia faltar?

Ret. No ducte de aquells Senyors;
que es portarien galans,
per sa amor, y la noblèa,
en un tan gloriòs Germà.

Llau. Y pregue à Deu q̄ sitornen;
no sols u, sino mil anys.

Ret. Yo crec que sa devociò
en jamài se acabarà.

Llau. Dia quart era Disapte,

y pera que no vacàs,
en lo carrer de Molvedre;
ahon està del gran Nolasç
el Colegi, varen ferli
de la Mercè els Colejals
una feiteta mòlt bona,
digna de poder entrar
en numero de estes festes;

encara que es de Rabal.
Els pareix poc lluiment,
atenguen, que el vull contar,
en boles, farols, antorches,
y en repics sense parar?

Al Colegi acompanyaven
les Dames, que de Bernat
en la Zaidia visten

Cogulla mòlt rosagant.

Ret. Aunque no hiaguera mes,
que això que en breu has còtat,
dic

dic que pot aquell Colegi
pretendre la vanitat
de que sa festa es numèrè
entre les festes mes grans.

Llau. Senyor Rector, mòlt bè diu:
donèm un pasèt avant.

El Dumenge la Parroquia,
ahon el Sant fon batejat,
va fer la festa tan grosa,
que era cosa de admirar.

Hasta els mòlt reverents Nanos,
hasta els mòlt nobles Jagants
anaven baix les Vanderes,
la Reliquia acompanyant
en la Processò que feren
hasta el portal de Serrans.

Y es el cas, que son vehins,
y es precien de tan honrats,
que apenes els combidàren,
tan contents varen anar,
que les vegades que els viu,
sempre els vaig veure ballant.

Ret. Yo pense, que algun misteri
anaven representant.

Llau. No el alcance.

Ret. Puix atèn.

Ara, si em sabrè explicar?
Estant en eixa Parroquia,
era mòlt chiquèt Pasqual;
pero encara que chiquèt,
era en les Virtuts Jagant:
Jagant, y chiquèt a un temps
se encontrava en tal etat.

Pera explicar esta uniò,
tant els Nanos, com Jagants,
en tal Parroquia es juntàren,
volent aixì declarar, (ren
que a un tèps en Pasqual se uni-
lo chiquèt, y lo Jagant.

Llau. Me agrada à fee eixe discurs,

y el acert es de alabar.

Ret. Profeguirè, Pare Cura?

Ret. Si no et canfes, passa avant.

Llau. En lo carrer de Valdigna,
y en la Casa del meu Sant,
per que res en lo tinter
em diguen, que me he deixat;

viu un Doctor reverent,
naixcut en lo Maestrat;

y es tan gran la devociò,
que en lo seu cor li ha possat

sois el tocar les parets

de la Casa en que fon nat

el meu dichòs Pasqualèt,

que pera poder mostrar,

que es ardent sa devociò,

y que es foc sa voluntat,

và omplir de llums el carrer;

y tot el ayre ocupà

de coets, que llancen chispes,

y de coets, que rodant

vàn com à devanadores;

y de uns altres, que qual llam;

quant u pensa que estàn llunt,

ells yà le estàn focarrant.

De Cortines, Gerolifics,

y altres Coples elegants

và empaliar la paret.

Ret. Sant Pasqual lo hi pagarà.

Llau. Deprenguen los de Valencia;

dels que son del Maestrat.

Ret. Nò em dius res de la Mercè;

que es la Mare de Pasqual?

Llau. Que serà vostè mon pare,

si em fa mercè de callar;

y serà també ma mare,

si em das primer à lo par.

Ret. Acaba la Relació,

que despues, Deu provirà.

Llau. Puix, Senyor, vaig resumint,

y ferà mercè, que fas
al Lector, al que yà mire
enfadat, y reenfadat.
El quint dia, y quant yà tots
se ayien desocupat
de ses festes, la Mercè
entonces escomençà
à explicar-se, com à Mare.

Ret. Y com es que tardà tant?

Llau. Per que es la Mare.

Ret. No entenc.

Llau. Puix oixcam la paritat.

Tè un fillèt la meua Dona,
à qui en honra del meu Sant,
li posàrem Pasqualèt
quant el varen batejar.
A este, ò se el deixa en lo brès,
ò el chita damunt de un banc;
y ella, ò bè es possa à cendre,
ò mal se possa à filar:
quant yà passa la Vehina,
y à Pasqualèt pren al braz,
li canta una cançoneta,
de les que els solen cantar:
Que li vinga la son dolçeta,
y el chiquèt queda encantat.
Bè la Tia, y me el abraza,
y à festes se el vol menjar;
bè la Abuela, y fa el mateix;
son Oncle, y lo mateix fa.
A este temps la meua Dona
de goig se està rebentant,
mirant que al seu Pasqualèt
tantès festes tots li fan;
y diu allà en lo seu cor:
Fillèt, deixat festejar,
que despues entrarè yo,
y ningù me ha de guanyar.
Al fi sen van los parents,
y la meua Isabet Juan,

agarra al meu Pasqualèt,
se el possa damunt de el braz;
y li dona tants besèts,
com yo à un rollo sol donar;
y feta una mare loca,
tal modo de festes fa,
que despues de mil locures,
no tenint que eixecutar,
li diu: Perla, fill del Rey,
alfaniquèt, marsapà,
Canonge, Paborde, Bisbe;
y mi Infante Cardenal.

Senyor Rector, me ha comprès?

Ret. Bastantment te has explicat.

Lla. Puix aplique à nostre asüpte;
si es docte, la paritat.

Ret. Qualsevol, per poc q̄ ho siga;
sens treball la aplicarà;
puix sabent que la Mercè
es la Mare natural,
que el vestí, li donà honor,
y sempre el alimentà:
quì ducta, se estava queda,
folgant-se, que al seu Pasqual
li feren festes tants dies,
en Parroquia, y Cathedral,
esperant, possassen terme,
y ella poder explicar
com à Mare los carinyos?

Llau. Y al fi, yà aplegat el cas;
Discurrexca ara vostè,
esta Mare què farà?

Ret. Yo suponc, que en el afecte
ningù li seria igual.
Pero el efecte qual fon?

Llau. Aí yà molt que contar.
En orde als grans aparatos
de la Esglesia, Claustro, Altar;
yà li feu la relació.
Y ara què vol?

Ret.

Ret. Preguntar.

Ya escomence: Hiaguè Missa?

Llau. Mes llarga que en lo Missal;
y la diguè un Reverent,
à qui diuen Provincial.

Ret. Hiaguè Musica?

Llau. En clarins,
trompes, abuefos, timbals,
chirimies, y baixòns.

Ret. Y qui asistì?

Llau. El Mayoral,
ab tota magnificencia
de Dofel, y de Sitial,
de Dignitats, y Canonges,
à un costat, y altre costat:
de modo, que el Presbiteri,
segons se me và objetar,
em pareguè el consistori
dels Eminent Cardenals.

Ret. Gran favor!

Llau. Eixe Senyor
nunca els fa chiquèts, si grans.

Ret. Suponc hiaguè Processò.

Llau. Llarga fon, mes no cansà,
com à mi em cansa vostè,
tantes voltes preguntant.
Processò haguè, cap de greu,
de Frares negres, y blancs;
puix los Pares Agustinos,
preciantse de bons germans,
portant quatre Sants garrits,
se els varen interpolar.
La Mercè en portava cinc.
La Escola dels Estudiants,
dic, dels Frares Mercenaris,
als que també acompanyant
anaven Doctores, y Mestres,
de aquesta Universitat,
portaven en Guiò, y Andes,
à la Verge Angelical,

la mòlt Pura Concepcio;
en memoria, y en senyal,
de que fon Pasqual, el que
iens pecat Original

la defensà ab arguments,
eixercici de Estudiants.

Los vehins, per son afecte;
y altres mòlts per voluntat,
acompanyaven en aches,
de modo, que vaig contar
tantes llums, que em pareguè
aplegaven à un millar.

Ret. Y quina volta và fer?

Llau. Què ara vol la torne anar?

Mes vull que sapia primer,
que el Guiò mes principal
el portava un Marquès Conde;
y este Senyor combidà
al resto de la Noblèa,
que à qui tan Noble fon nat,
era raò, que tot Noble
se li possàs al costat.

Ixquè per la Porteria;
y per la Plaza dels Alls,
per Sant Martí, y Santa Teclà,
entrà dins la Cathedral,
y allì feren estaciò:
per la Plaza del Palau,
y Temple de Sant Llorens;
à un carrer se encaminà,
ahon hàbita un Cavaller,
dit Don Manuel Pasqual,
qui ab Musica de instruments
esperava, que passàs
tan lluida Processò;
y pera poder mostrar
la devociò, que ab rahò
li deu tindre al meu Pasqual,
và fer eixir de sa Casa,
vestint traje Angelical,

à set chiquèrs mòlt hermosos,
plens de perles, y diamants:
el u, ab espasa, y broquèr,
anava sempre davant;
los sis portaven antorches,
y dos anaven tirant
unes copletes, que dien
mòltes glories dels Pasquals;
les que també celebraven
destres Dances, que ballant,
dien en brincos de goig:
Alegraos Valencians.

Entrà per Sant Berthomèu,
ahon estava ya esperant
aquell devotíssim Clero,
en tot docte, y en tot sant,
pera rebre ab alegria
al seu dichòs Parroquià.
De allí, per la Bolseria,
va parat en lo Mercat;
y en èste avia un Castell,
que al desapararse admirà,
per tal ruido de trons,
per tal tempestat de llams,
que à fee son llams los coets,
si cauen damunt del cap.
Entrà, puix, en la Mercè,
la que estava tan brillant,
així per fora, com dins,
que luego em posí à ductar,
si era el Sol aquell Convent,
puix el mirí de alt à baix
fet un globo en resplandor.

No tinc mes que ponderar.

Ret. Yo si que vull saber mes:
per que hasta ara res del Sant
me has referit; y no ducte,
que aniria molt galan.

Llau. No hu he dit, perq̄ ma llègua
jamài podrà ser capaz

de referir la bellèa
de aquell rostro Angelical;
de ponderar la riquèa
de un vestit, que es va brodar
de tant de or, tanta plata,
y llentillètes, que vaig
pensar que eren lluernètes;
de les que ixen per los camps;
La Diadema, que *Coll-ada*
certa Dama fabricà,
de perles, y de rubins,
de esmeraldes, de diamants;
la juzguí aquella Corona,
que en lo Cel han fabricat
un gran numero de Estreles
en la part Meridional.
En la mà dreta portava
un Reliquiari flamant;
vull dir, que es va fer de nou;
en que Reliquia bastant
del seu preciosíssim cos
tots veneraven plorant
de goig, per que veien, que
Pasqual portava à Pasqual.
En la altra mà, ò bon Jesus!
à un Jesusèt assentat
portava, tan polidèt,
tan ben vestit, tan galan;
que de mirarlo em quedí
per un gran rato encantat;
Pero si també al Chiquèt
encantadèt vaig mirar,
estant ell de fit à fit
al seu Bisbe contemplant;
què mòlt es, q̄ à un Llaurador;
vent à Jesus, y à Pasqual
tan units en cos, y afecte,
la baba no li chorràs?
Vostè pensa, que sols yo
era el que estava encantat?

Puix

Puix ha de saber vostè,
que eren molts los embobats;
puix al passar la Reliquia
ab tanta solemnitat,
tots se llançaven en terra,
y alçaven al Cel les mans,
quedantse en admiració,
per un gran rato assombrats.
Al temps que yo estava així,
em se possa al meu costat
un home de bona capa,
à qui li vaig preguntar:
Nò em dira, què li pareix
el vestit de aqueste Sant? (gua,
Y ell me responguè en sa llen-
puix crec era Castelià,
dātme à entēdre en poc lo mòlt,
com esta copla ho dirà:

Si à los Cielos les viste
trage tan bello,
solo por el vestido
me haria Cielo.

Y yo, pera que sabera,
que també en los Valencians
ya qui li empate les baces,
en sa llengua, sens tardar,
li vaig dir esta copleta:

Si las manos registro
de este mi Santo,
por lo que en una tiene
me haria mano.

Mes ell al instant saltà:
Yo la mano te diera

por lo que he dicho.

Ret. Y tū què li vares dir?

Llau. Yo los Cielos dexàra
por lo que digo.

Ret. No hià mes que ponderar.

Deu te ho pague, puix es cert;
que estic de tot tan capàz,
com si yo hu aguera vist.

Llau. Yo em darè per ben pagat,
com vostè à Deu me encomane;
no pense que vull sopar:
y pregue à Deu, que tots sien
mòlt devots del meu Pasqual.
No olvide à les Madalenes,
que com Mares liberals,
son cor, mezclat en coets,
llançaren per los forats;
que com es foc el amor,
tot en foc se va explicar.

Yo suponc, que molts curiosos,
sens ducte, em preguntaran,
els diga, qui es el Poeta,
que à un Llaurador ha buscat
pera fer tal relació,
fentli dir mil desbarats?
A esta pregunta sols puc
dar per resposta cabal,
que al Calandari pregunten,
quàl es el mes, en que cau
Sant Marc el Evangeliste?

Ret. Facil es de adivinar.

Llau. Vostè, com es home entès,
adivina lo que sab.

El Autor, sea el que fuere,
Perdon pide à tus pies puesto:
Si tu lengua fuere lima,
Suplica limes sus yerros.

Se ballarà este Coloquio, junto con el primero, en la Porteria de la Merced.

